

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

«ОДУД — Птах 2012 року»

Українське товариство охорони птахів спільно з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді МОН та МС України запрошує до участі у Всеукраїнській акції «Одуд — птах 2012 року».

Одуд *Урира еропс*

Сонячний птах із яскравим рожево-рудим забарвленням верхньої частини тулуба і смугастим чорно-білим оперенням крил і хвоста, має довгий вузький дзьоб і довгий чубчик на голові. Зазвичай чубчик складений, але під час приземлення чи збудження птах розпускає його, як віяло. Самці й самки зовні не відрізняються один від одного, лише самка має дещо темніше забарвлення. Молоді птахи в цілому забарвлені в менш насичені тони, мають коротший дзьоб і чубчик.

Одуди надзвичайно цікаві пташки. Їх легко впізнати не лише за зовнішнім виглядом, а й за особливостями переміщення. Літають вони не швидко, пурхаючи, як метелики. По землі пересуваються швидко й моторно, подібно до шпаків. У разі раптової тривоги, коли немає можливості врятуватися втечею, птах може зачaitися, притулившись до землі, розпластавши крила і хвіст і піднявши догори дзьоба. Як і всі комахоїдні птахи, поїдають велику кількість шкідливих комах та їх личинок, чим приносять нам неоціненну користь у боротьбі зі шкідниками лісів, парків, садів. Тому оберігати їх для нас, людей, є особливо важливою справою. А щоб робити це успішно, потрібно якомога більше дізнатися про птаха. Тож пропонуємо в 2012 році долучитися до акції Птах року і провести спостереження за одудом у своїй місцевості. А в ході спостережень з'ясувати: де і як мешкає птах, де влаштовує гнізда, хто його сусіди і вороги під час гніздування, які особливості поведінки й життя притаманні птахові в природі тощо.

Надсилайте свої спостереження (скориставшись порадами, наведеними в Програмі спостережень за одудом), про заходи, які ви проводили в школі чи гуртку — конкурси, лекції, випуск стінгазет, листівок тощо. Надсилайте оповідання, казки, вірші про одуда, написані та створенні вами разом із вчителями чи батьками, а також малюнки та фоторепортажі, що ілюструють вашу роботу і птаха нинішнього року. Але перш ніж братися до оформлення своїх робіт, обов'язково прочитайте вимоги, що наведені нижче.

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

Вимоги до робіт у рамках акції «Одуд — птах 2012 року»

- Письмові роботи (реферати, спостереження, розповіді, казки, вірші тощо) надсилайте в паперовому або електронному вигляді. Ми будемо раді отримати роботи в електронному вигляді — на електронну пошту або електронних носіях (дисках, дискетах тощо);
- **Прагніть зменшити вплив на довкілля, потурбуйтеся, щоб в оформленні роботи було якомога менше різноманітного пластику — папок, прозорих плівок тощо, натомість використовуйте паперові папки й альбоми. Екологічний підхід до оформлення роботи оцінюватиметься окремо!**
- У рефератах і описах виду **не забувайте** зазначати першоджерело (автора, книгу, журнал, адресу веб-сторінки) як у самому тексті, так і в списку літератури. А також зазначайте авторів усіх фотознімків або джерело звідки їх узято. При оцінюванні робіт ми приділятимемо окрему увагу цьому критерію.
- Оформлення галерей і фоторепортажів — ми сподіваємося побачити там фотознімки, зроблені вами чи вашими колегами (вчителями, наставниками, батьками). Не хвилюйтеся, якщо не всі знімки будуть суперпрофесійними, головне що вони ілюструватимуть вашу активну роботу.
- Малюнки й інші поробки надсилайте в натуральному вигляді звичайною поштою.
- Чітко зазначайте своє прізвище й ім'я, вік, школу, адресу, а також прізвище, ім'я, по-батькові керівника роботи.

Роботи з пометкою «Птах року» надсилайте до **15 листопада 2012 року** на адресу:

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

м. Київ, 04074

вул. Вишгородська, 19

E-mail: valentina@nenc.gov.ua

тел. (044) 430-04-91

067-917-61-69-Жестерьова Валентина Миколаївна

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

ПРОГРАМА спостережень за одудом — птахом 2012 року

Основні місця спостережень за видом: відкриті ландшафти без високої трави в поєднанні з окремими деревами або невеликими галями. Більш конкретно — яри, луки, узлісся, річкові долини, передгір'я, прибережні чагарникові дюни, а також освоєні людиною ландшафти — пасовища, фруктові сади, городи, присадибні ділянки, парки, лісопарки з дуплистими деревами.

I. Чисельність і розподіл одудів

Проведення обліків одудів. Для цього слід робити так:

- Обрати одну з перелічених вище ділянок. У щоденнику спостережень зробити запис назви обраної для обліків і спостережень території;
- Прокласти на обраній території постійну стежку довжиною близько 2 км. Кожну прокладену стежку описати за схемою: назва району (узлісся, долина річки, парк, присадибна ділянка тощо); які дерева, кущі, трав'яні рослини ростуть у районі проходження стежки; наявність дуплистих дерев, штучних гніздівель; фактор турбування (чи багато людей, собак, кішок у зоні прокладеної стежки).
- Щотижня (один раз на тиждень) проходити по закладеній стежці і проводити обліки одудів і супутніх видів птахів і звірів. Під час обліку описувати в щоденнику кожну зустріч одудів за такою схемою:
 - Скільки одудів помічено;
 - Де вони перебувають (на землі, на кущі, на дереві тощо);
 - Перелік та кількість інших видів птахів, зустрінутих на маршруті.

II. Спостереження за птахами в період гніздування

У березні обрати одну із придатних ділянок, у межах яких наявні дерева з дуплами, штучні гніздівлі.

У щоденнику спостережень описати обрану для обліку територію.

1. Проведення обліків одудів в період гніздування:

Прокласти на вибраній території постійну стежку довжиною близько 2 км. Стежка має проходити в районі розташування дуплистих дерев і штучних гніздівель;

Прокладену стежку описати за схемою: де проходить стежка (біля річки, вздовж межі лісу чи парку з відкритою місцевістю, тощо); які дерева, кущі ростуть у районі стежки; скільки дерев із дуплами і штучних гніздівель розташовано вздовж стежки;

На обраній стежці провести 5 обліків: по одному у березні, квітні, травні, червні, липні.

Перед початком обліків уважно вивчити за допомогою визначника забарвлення й характерні ознаки зовнішнього вигляду одуда та інших видів птахів, які можуть бути зустрінуті під час обліку: усі види дятлів, підкоришник, повзик, шпак звичайний, горобці хатній і польовий, зяблик, мухоловка строката та білошия, синиці велика та блакитна.

Обліки проводити вранці (7.00-9.00, найпізніше — до 10.00), коли птахи найбільш активні.

Під час кожного обліку записувати дані обліку в таку таблицю:

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

Дата обліку:	Погода:	
	Початок обліку ____ год. Кінець обліку ____ год.	
Результати обліку		
Види птахів	Зустрічі птахів	Кількість облікованих особин
Одуд	1,2,1і т.д.	4
Синиця велика	2,1,3,2.....і т.д.	8
Синиця блакитна		
Дятел (вид)		
Шпак звичайний і т.д.		
Інші види		

2. Провести облік гніздуєчих птахів

Якщо для спостережень обрано парк, якусь ділянку гідро- чи лісопарку, в березні необхідно обстежити всю ділянку, зареєструвати всі наявні в її межах дупла, розщілини в деревах, штучні гніздивлі. Кожне дерево, де знайдено придатне для гнізда місце (дупло, розщілина чи штучна гніздивля), промаркувати фарбою (поставити номер). Дані реєстрації занести в наведену нижче таблицю.

Якщо для спостережень обрано лісовий масив, обрати ділянку, де зосереджено багато дупел/штучних гніздивель, у березні обстежити всю ділянку та зареєструвати всі наявні в її межах дупла, розщілини, заглиблення, штучні гніздивлі. Кожне дерево, де знайдено придатне для гнізда місце (дупло, розщілина, штучна гніздивля тощо), промаркувати фарбою (поставити номер). Дані реєстрації занести у наведену нижче таблицю.

Прокласти маршрут таким чином, щоб він проходив повз усі зареєстровані потенційні гніздивлі.

У квітні пройти маршрут повз кожен зареєстрований гніздивлю (дупло чи штучна гніздивля) і позначити в таблиці наявність гніздуєчих одудів (при бажанні, можна зареєструвати інші види гніздуєчих птахів). Реєстрацію вести в наведеній нижче таблиці.

№п/п, записується відповідно до проставлених маркерів	Вид гніздивлі	Особливості розміщення гніздивлі (порода дерева, висота розміщення від поверхні землі, сторона світу)	Заселення одудом
1	Природне дупло	Каштан, 3 м від поверхні землі, південний захід тощо.	+
2	Розщілина		+
3	Шпаківня		-
4			

3. Провести спостереження за птахами під час гніздування

Спостереження проводити біля гнізд, у яких зареєстровано гніздування одуда.

Спостереження проводити починаючи з квітня, коли птахи вже займають гніздивлі, і завершити після дати вильоту пташенят із гнізда.

Спостереження проводити 2-3 рази на тиждень. Спостерігати за птахами по 1 годині 3 рази за день: вранці (орієнтовно з 8.00 до 9.00), удень (з 14.00 до 15.00), увечері (з 18.00 до 19.00).

Під час спостережень записувати у щоденник спостережень такі відомості:

- Скільки разів птах прилітає до гнізда (партнер підгодовує птаха, який насиджує кладку);
- Зареєструвати дату, коли птахи почали носити їжу до гнізда (годувати пташенят);
- Скільки разів на годину приносять їжу до гнізда вранці, вдень і увечері;

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

- Зареєструвати дату вильоту пташенят (їх легко впізнати за поведінкою: сидять на гілках дерев, кущів, чи на землі, часто тріпотять крильцями і подають звуки, випрошуючи таким чином їжу; дорослі одуди до них часто прилітають і годують);
- Як дорослі й молоді птахи реагують на появу біля них чи біля гнізда людей, котів, собак, сірих ворон.

Важливо! Не зазирайте в гнізда птахів, не беріть до рук яйця чи пташенят. Зазвичай, птах покидає таку кладку і більше не повертається до неї. Пташенята в такій кладці загинуть.

III. Спостереження за поведінкою у позагніздовий період — кінець літа

Для спостережень вибрати ділянку: парк, гідропарк, лісопарк, узлісся листяного чи мішаного лісу, деревно-чагарникові смуги вздовж річки.

Прокласти на вибраній території постійну стежку довжиною близько 2 км.

Прокладену стежку описати за схемою: де проходить стежка (біля річки, вздовж межі лісу чи парку з відкритою місцевістю тощо); які дерева, кущі ростуть у районі проходження стежки; скільки дерев із дуплами і штучних гніздівель розташовано вздовж стежки;

На обраній стежці у липні-серпні провести 4 обліки (1 облік у два тижні);

Перед початком обліків уважно вивчити за допомогою визначника забарвлення й характерні ознаки зовнішнього вигляду одуда та інших видів птахів, які можуть бути зустрінуті під час обліку: усі види дятлів, підкоришник, повзик, шпак звичайний, горобці хатній і польовий, зяблик, мухоловка строката та білошия, синиці велика та блакитна.

Обліки проводити вранці (з 8.00 до 10.00), коли птахи найбільш активні.

Під час кожного обліку записувати дані в таблицю:

Дата обліку:	Погода:	
	Початок обліку ____ год. Кінець обліку ____ год.	
Результати обліку		
Види птахів	Зустрічі птахів	Кількість облікованих особин
Одуд	1,2,1і т.д.	4
Синиця велика	2,1,3,2.....і т.д.	8
Повзик		
Дятел (вид)		
Шпак звичайний і т.д.		

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКЦІЯ «ПТАХ РОКУ»

АНКЕТА ОДУД — Птах 2012 року

1. Дата спостереження
2. Місце спостереження (найближчий населений пункт, район, область)
3. Тип місцевості (сад, парк, узлісся, лісосмуга, присадибна ділянка тощо)
4. Кількість птахів, яку спостерігали
5. Як змінилася чисельність цього виду в Вашій місцевості за останні роки?
☐ збільшилася
☐ зменшилася
☐ не змінилася
☐ інше
6. Як називають одуда в Вашій місцевості (місцеві, народні назви)
7. Коротко опишіть свою участь в акції «Птах року»
8. Спостерігач (прізвище, ім'я, по батькові)
9. Адреса
10. Електронна адреса (e-mail)
11. Дата заповнення
12. Чи є Ви членом Українського товариства охорони птахів?
☐ Так
☐ Ні, хочу стати
☐ Бажаю отримати більше інформації

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

Адреса для листування: м. Київ 04074, вул. Вишгородська, 19
valentina@nenc.gov.ua